अध्याय 41

चित्र (तस्वीर) को कथा। झुत्रा टुक्राको चोरी र ज्ञानेश्वरीको पाठको कथा।

गत अध्यायमा वर्णन गरिएको घटनाको नौ वर्षपछि अली मुहम्मदले हेमाडपंतसँग भेटेर पहिलेको कथा तल लेखिएको रूपमा सुनाए।

एकदिन बम्बईमा घुम्दा-फिर्दा मैले एउटा पसलेबाट बाबाको तस्वीर किनें। त्यसलाई फ्रेम हालें र आफ्नो घरमा (मध्य बम्बईको बस्तीमा) ल्याएर भित्तामा टाँगे। मेरो बाबासँग स्वाभाविक प्रेम थियो। यसैले म हरएक दिन वहाँको दर्शन गर्ने गर्थे। जुनबेला मैले तपाईलाई (हेमाडपंतलाई) त्यो तस्वीर उपहार दिएँ, त्यसको तीन महिना पहिले मेरो पाउमा सूज उठेकोले शल्य चिकित्सा (अपरेशन) भएथ्यो। म आफ्नो साला नूर मुहम्मद कहाँ बसेको थिएँ। खास मेरो घरमा तीन महिना देखि ताल्चा मारिएको थियो र त्यस बखत त्यहाँ कोही पनि थिएन। केवल प्रसिद्ध बाबा अब्दुल रहमान मौलाना साहेब, मुहम्मद हुसेन, साईबाबा ताजुददी बाबा र अरू सन्तहरू तस्वीरको रूपमा नै त्यहाँ विराजमान थिए। तर कालचक्रले उनीहरूलाई पनि छोडेर। म वहाँ (बम्बईमा) विरामी परेको थिएँ भने अनि फेरि मेरो घरमा उनीहरूलाई (फोटोका रूपमा रहेकामाई) पनि किन कष्ट हुनु? उनीहरू पनि आवागमन (जन्म मृत्यु) को चक्करबाट मुक्त छैनन् जस्तो लाग्छ। अरू तस्वीरहरूको तस्वीर कसरी बच्न सक्यो, यसको रहस्योद्‌घाटन अहिलेसम्म कसैले गर्न सकेको छैन। यसबाट श्री साईबाबाको सर्वव्यापकता र वहाँको असीम-शक्तिको पत्ता लाग्दछ।

केही वर्ष पहिले मलाई मुहम्मद हुसेन थारिया टोपणबाट सन्तबाबा अब्दुल रहमानको तस्वीर प्राप्त भएथ्यो, जो मैले आफ्नो साला नूर मुहम्मद पीरभाइलाई दिएथें। त्यो गत आठ

वर्षदेखि उनको टेबिलमा पडीरहेको थियो। एकदिन उनको नजर त्यो तस्वीरमा पऱ्यो र उनले अनि त्यसलाई फोटोग्राफर कहाँ लगेर त्यसको ठूलो फोटो बनाउन लगाएछन् र त्यसको प्रतिलिपीहरू आफ्नो कैयौं नातेदारहरू र मित्रहरूलाई बाँडिदिएछन्। त्यसमध्येबाट एकप्रति मलाई पनि प्राप्त भएथ्यो। यसलाई मैले आफ्नो घरको भित्तामा टाँगिराखेको थिएँ। नूर मुहम्मद सन्त अब्दुला रहमानका शिष्य थिए। जुनबेला सन्त अब्दुल रहमान साहेबको खुल्ला दरबार लागेको थियो। जुनबेला सन्त अब्दुल रहमान साहेबको खुल्ला दरबार लागेको थियो। त्यसैबेला नूर मुहम्मद उनीलाई त्यो फोटो उपहार चढाउनको लागि उनको अगाडि उपस्थित भए। फोटोलाई देख्नासाथ उनी (सन्त अब्दुल रहमान) रिसाएर नूर मुहम्मदलाई पिट्ने दौडे र उनीलाई मैले यतिको रूपैयाँ व्यर्थै खर्च गरें जसको परिणाम आफ्नो गुरूको रिस र अप्रसन्नताको कारण बनें भन्ने लाग्यो। उनका गुरू मूर्तिपूजाका विरोधी थिए। यसैले उनी (नूर मुहम्मद) हातमा फोटो लिएर अपोलो बन्दर पुगे र एउटा डुग्डा भाडामा लिई बीच समुद्रमा त्यो फोटो विसर्जित गरी आए। नूर मुहम्मदले आफ्ना सबै मित्रहरू र सम्बन्धीहरूसँग पनि प्रार्थना गरेर सबै फोटो फिर्ता लिई (जम्मा 6 बटा फोटो थिए) एउटा मछुवा (माछा मार्ने) को हातद्वारा बान्द्राको नजिकैको समुद्रमा विसर्जित गराइदिए।

यो समया म आफ्नो सालाको घरमा नै थिएँ। त्यसैबेला नूर मुहम्मदले मलाई यदि तपाईले सन्तहरूको सबै तस्वीरहरूलाई समुद्रमा विसर्जित गराइ दिनुभयो भने तपाई चाँडै निका हुनुहुनेछ भने। यो कुरा सुनेर मैले म्यानेजर मेहतालाई आफ्नो घरमा पठाई उनीद्वारा घरमा टाँगेका सबै तस्वीरहरू समुद्रमा फेंकाएँ। दुई महिना पछि म आफ्नो घरमा फर्कदा त बाबाको तस्वीर पहिलेकै रूपर्मा टाँगिइराखेको देखेर मलाई ठूलो आश्चर्य लाग्यो। मेहताले अरू सबै तस्वीरहरूलाई निकाले र विसर्जित गरिदिए। तर केवल यही तस्वीर कसरी बच्न गयो भन्ने कुरा मैले जान्न सकिन। अनि मैले तुरून्तै त्यसलाई झिकें र कहीं मेरो सालाको नजर त्यो तस्वीर उपर पऱ्यो भने उनले यसको पनि इतिश्री गरिदिनेछन् भन्ने सोच्न लागें। जुनबेला म यो तस्वीरलाई कसले राम्रोसँग संभार गरेर राख्न सक्ला भनी विचार गरी राखेको थिएँ त्यसैबेला स्वयं श्री साईबाबाले मौलाना इस्यू मुजावर कहाँ गई उनीसँग

सल्लाह गर र उनका इच्छानुसार नै काम गर भनी विचार सुझाइदिनुभयो। मैले मौलाना साहेबसँग भेट गरें र सब कुरा वहाअलाई बताएँ। केहीवेर विचार गरेपछि यो तस्वीर तपाईलाई (हेमाडपंतलाई) नै उपहार दिनु उचित हुन्छ, किनभने केवल तपाई नै यसलाई राम्रोसँग संभार गरेर राख्ने सत्पात्र हुनुहुन्छ भन्ने निर्णयमा वहाँ पुग्नु भयो। अनि हामी दुबैजमा तपाईको घरमा आयौं र उपयुक्त समयमा नै यो तस्वीर तपाईलाई उपहार दियौं।

यो कथाबाट बाबा त्रिकालदर्शी ज्ञानी हुनुहुन्थ्यो र कस्तो कुशलताले समस्या समाधान गरी भक्तहरूको इच्छा पूर्ण गर्ने गर्नुहुन्थ्यो भन्ने कुरा विदित (थाह) हुन्छ। तल लेखिएको कथा चाहीं आध्यात्मिक जिज्ञासुहरू (अध्यात्म सम्बन्धी कुरा जान्न चाहनेहरू) उपर बाबा कस्तो किसिमले प्रेम गर्नुहुन्थ्यो र कसरी उनीहरूको कष्ट हटाई उनीहरूलाई सुख दिनुहुन्थ्यो भन्ने कुराको प्रतीक (नमूना, उदाहरण) हो।

झुत्रो कपडाका टुक्रा चोरी र ज्ञानेश्वरीको पाठ

डहाणूका त्यसबेलाका तहसीलदार श्री वी. व्ही. देवलाई धेरै लामो समयदेखि अरू धार्मिक ग्रन्थहरूको साथसाथै ज्ञानेश्वरीको पठनपाठनको पनि तीव्र इच्छा थियो। (ज्ञानेश्वरी श्री भगवद् गीता श्री ज्ञानेश्वर महाराजद्वारा रचित मराठी टीका हो) उनी भगवद् गीताको एक अध्याय सधैं पाठ गर्थे र त्यस्तै थोर बहुत अरू ग्रन्थहरूको पनि अध्ययन गर्दथे। तर जैलेसुकै पनि उनले ज्ञानेश्वरीको पाठ प्रारम्भ गर्नासाथ उनको अगाडि अनेकौं बाधा उपस्थित हुन्थे। तीन महीना छुट्टी लिएर उनी शिरडी आए र त्यसपछि आफ्नो घर पौडमा विश्राम गर्नको लागि पनि गए। अरू ग्रन्थ त उनी पढ्ने नै गर्दथे। तर जब ज्ञानेश्वरीको पाठ प्रारम्भ गर्थे अनि त अनेकथरीका कलुषित विचारले उनीलाई यसरी घेरिदिन्थे कि लाचार भएर त्यसको पाठ स्थगित गर्नुपर्थ्यो। धेरै प्रयत्न गर्दा पनि जब उनलाई केवल दुईचार ओवी (मराठी छन्द प्रणाली) पढ्न पनि मुश्किल भयो। अनि उनले जुनबेला दयानिधि श्री साईले नै कृपा गरेर यो ग्रन्थ पढ्ने आज्ञा दिनुहोला त्यसैबेला यसको श्री गणेश गरौंला भन्ने निश्चय गरे। सन् 1914 को फेब्रुवरी महीनाामा उनी परिवार सहित शिरडी आए। त्यसबेला श्री जोगले उनीसँग के तपाई ज्ञानेश्वरी नित्य पाठ गर्नुहुन्छ भनी

सोधे। श्री देवले उत्तर दिए "मेरो इच्छा त त्यादै थियो, तर म यसो गर्न सफलता पाइरहेको छैन। अब त जब बाबाको आज्ञा होला अनि मात्र आरम्भ गरौंला।" श्री जोगले एक प्रति खरीद गरी बाबालाई चढाउने र वहाँले आफ्नो करकमलबाट छोई फर्काइदिनु भएपछि त्यसको पाठ प्रारम्भ गर्नुहोस् भन्ने सल्लाह दिए। श्री देवले भने, म यो प्रणालीलाई कल्याणकारी सम्झिन्न। किनभने बाबा त अन्तर्यामी हुनुहुन्छ। मेरो हृदयको इच्छा वहाँबाट कसरी गुप्त रहन सक्छ? के वहाँले स्पष्ट शब्दमा आज्ञा गर्नु भएर मेरो मनको इच्छा पूर्ण नगर्नु होला र?

श्री देवले गएर बाबाको दर्शन गरेर एक रूपियाँ दक्षिणा चढाए। अनि बाबाले उनीसँग अरू बीस रूपियाँ दक्षिणा माग्नुभयो जो उनले खुशीसाथ दिए। रातको समयमा श्री देवलें बालक रामसँग भेटे र उनीसँग सोधे, "तपाईंले कसरी बाबाको भक्ति तथा कृपा प्राप्त गर्नुभयो?" बालक रामले भने, "म भोलि आरती समाप्त भपछि तपाईलाई पूर्ण वृतान्त सुनाउनेछु।"

भोलिपल्ट श्री देव साहेब दर्शनको लागि मसजिदमा आउँदाआउँदै बाबाले फेरि बीस रूपियाँ दक्षिणा माग्नुभयो, जो उनले खुशीसाथ चढाए। मसजिदमा भीड ज्यादा भएकाले उनी एकातिर एकान्तमा गएर बसे। बाबाले उनीलाई बोलाएर आफ्नै नजिकमा बसाउनु भयो। आरती समाप्त भएपछि जब सबैजना आ-आफ्नो घर फर्के, अनि श्री देवले बालकरामलाई भेटेर उनीसँग उनको पहिलेको इतिहास जान्ने इच्छा प्रकट गरे र साथै बाबाद्वारा प्राप्त उपदेश र ध्यान आदिको सम्बन्धमा सोधपूछ गरे। बालकरामले यी सब कुराको उत्तर दिन लागेकै बखतमा चन्द्रूकोढीले आएर श्री देवलाई बाबाले सम्झनु भएको छ भने।

देव बाबाकहाँ पुग्नासाथ उहाँले उनी कोसँग के कुराकानी गरिरहेका थिए भने प्रश्न गर्नुभयो। श्रीदेवल उनी बालकामबाट वहाँको (बाबाको) कीर्तिको गुणगान सुनिरहेको थिएँ भनी उत्तर दिए। अनि बाबाले उनीसँग फेरि पच्चीस रूपियाँ दक्षिणा माग्नुभयो जो उनले खुशीसाथ दिए। त्यसपछि बाबाले उनीलाई भित्र लिएर जानुभयो र आफ्नो आसन

ग्रहण गरेपछि उनीमाथि दोषारोपण गर्दै (दोष लगाउँदै) भन्नुभयो, "मेरो अनुमति विना तिमीले मेरो झुत्रा टुक्राहरूको चोरी गर्‍यौ।" श्री देवले उत्तर दिए, "भगवन्! जहाँसम्म मलाई सम्झना छ मैले यस्तो कुनै काम गरेको छैन।" तर बाबा कहाँ मान्नुहुन्थ्यो र ? वहाँले राम्रोसँग खोज्न भन्नुभयो। उनले खोजे तर केही पाएनन्। अनि पछि बाबाले रिसाएर भन्नुभयो, "तिमी बाहेक कोही छैन। तिमी नै चोर होऊ। तिम्रो रौं त सेवा भैसकेका छन्। यति बूढो भएर पनि तिमी यहाँ चोरी गर्न आएका होऊ? यसपछि बाबा रिसले चूर हुनुभयो र वहाँको आँखा रिसले राता भए। वहाँले नराम्रोसँग गाली गर्दै डाँट्न लाग्नुभयो। देवले शान्तिपूर्वक सबै कुरा सुनिरहे। उनी पिटाइ खाने आशंका गर्दै थिए, त्यसैबेला एकघण्टा पछि नै बाबाले उनीलाई वाडा(भवन) मा फर्किंग भन्नुभयो।"

वाडामा फर्केर उनले जे जस्तो भएथ्यो त्यसको पूर्ण विवरण जोग र बालकरामलाई सुनाए। मध्याह्नपछि बाबाले सबैको साथमा देवलाई पनि बोलाउनुभयो र शायद मेरा शब्दले यी बूढालाई दुःख लाग्यो होला भन्न लाग्नुभयो। यिनले चोरी गरे तर यसलाई यिनी स्वीकार गर्दैनन्। यति भनी वहाँले देवसँग फेरि बाह रूपियाँ माग्नुभयो, जो उनले जम्मा गरेर खुशी साथ चढाउँदै वहाँलाई ढोगे। अनि बाबाले देवलाई भन्न लाग्नुभयो, "तिमी आजकल के गरिरहेछौ?" देवले उत्तर दिए, "केही पनि गरेको छैन।" त्यसपछि बाबाले भन्नुभयो, "हरेकदिन पोथी (ज्ञानेश्वरी) पाठ गर्ने गर। जाऊ, वाडामा बसेर क्रमशः सधैं पाठ गर र जे जति तिमीले पढ्छौ त्यसको अर्थ अरूलाई पनि भक्तिपूर्वक बुझाऊ। म त तिमीलाई सुनौला दोपट्टा उपहार दिन चाहन्छु तर तिमी अरूकहाँ झुत्रा टुक्राको आशाले किन जान्छौ। के तिमीलाई यो कुरा सुहाउँछ?"

पोथी पढ्ने आज्ञा प्राप्त गरेर देब ज्यादै प्रसन्न भए। मैले इच्छा गरेको वस्तु पाएँ। अब म आनन्दपूर्वक पोथी (ज्ञानेश्वरी) पढ्न सक्नेछु। उनले फेरि साष्टाग्ड ढोगेर भने, "हे प्रभु! म हजूरको शरणमा छ। हजूरको अबोध (नजान्ने बालक हुँ मलाई पाठमा सहायता गर्नोस्।" अब उनीलाई झुत्रो टुकोको अर्थ स्पष्टरूपले थाहा भएको थियो। उनले वालकरामसँग जेजसो सोधेथे त्यो झुत्रो स्वरूप थियो। यी विषयमा बाबालाई यसप्रकारको काम मन

पदैनथ्यो, किनभने वहाँ स्वयं प्रत्येक शंकाको समाधान गर्न सदैव तयार रहनुहुन्थ्यो। व्यर्थै अर्कासँग सोधपूछ गरेको वहाँलाई राम्रो लाग्दैनथ्यो। यसैले वहाँले रिसाएर डाँट्नु भयो। देवले यी शब्दहरूलाई बाबाको शुभ आशीर्वाद सम्झी सन्तुष्ट भएर घर फर्के।

यो कथा यहीँ किँदैन। अनुमति दिएपछि पनि बाबा शान्त भएर बस्नु भएर। एक वर्षपछि नै वहाँदेवकहाँ जानुभयो र उनीसँग प्रगतिको विषयमा सोधपूछ गर्नुभयो। 2 अप्रिल सन् 1914 गुरूवार (बिहीबार) को बिहान बाबाले सपनामा देबलाई सोध्नुभयो, "के तिमीले पोथी बुभयौ?"

यसमा जब देवले स्वीकारात्मक उत्तर दिएनन् अनि बाबाले भन्नुभयो- "अब तिमी कहिले बुभदछौ ?" देवका आँखाबाट आँसु तपतप गरेर गिर्न लागे र उनले रूँदै भने-"म निश्चयपूर्वक भनिरहेछु भगवन्! जबसम्म हजूरको कृपारूपी मेघको वर्षा हुँदैन त्यहाँसम्म त्यसको अर्थ बुझने कुरा मेरा लागि सम्भव छैन। यो पाठ त बोझ जस्तै भयो।" अनि बाबाले भन्नुभयो- "मेरै अगाडि मलाई पढेर सुनाऊ त। तिमीले पढ्ने काम ज्यादा छिटो गर्छौ।" फेरि सोध्दा वहाँले अध्यात्मविषय भएको अंश पढ्न भन्नुभया। देव पोथी लिन गए र जसै उनले आँखा खोले त्यतिबेला उनको निद्रा भंग भैसकेको थियो। अब पाठक आफैं नै यो कुराको अनुमान गर्नोस् कि देवलाई यो सपना पछि कति आनन्द प्राप्त भयो होला?

श्री देव अझै (सन् 1944) सम्म जीवित छन्। मलाई गत चारपाँच वर्ष पहिले उनीसँग भेट गर्ने सौभाग्य प्राप्त भएथ्यो। जहाँसम्म मलाई थाहा छ, उनी अहिले पनि ज्ञानेश्वरीको पाठ गर्ने गर्दछन्। उनको ज्ञान अगाध र पूर्ण छ। यो कुरा उनको साईलीलाको लेखबाट स्पष्ट देखिन्छ। (तारिख 19-90-1944)।

श्री सद्गुरू साईनाथमा अर्पणहोस्।
मंगल होओस्।।